

Artikel

Peranan Pengurusan dan Persekitaran Kolej Profesional MARA dalam Pelaksanaan Program Mukmin Profesional (PMP) Terhadap Karakter Pelajar

(The Role of the Management and Environment of MARA Professional College in the Implementation of the Professional Mukmin Program (PMP) on the Formation Students' Character)

Wan Mukhtar Wan Muda ^{1,2*}, Noor Azmi Mohd Zainol ¹, Sayuti Ab Ghani ¹, Amnah Saayah Ismail ¹, Rosmiza M.Z. ³

¹Fakulti Pengajian dan Pengurusan Pertahanan, Universiti Pertahanan Nasional Malaysia, 57000 Kuala Lumpur, Malaysia

²Kolej Profesional MARA, 43700 Beranang, Selangor, Malaysia

³Program Geografi, Pusat Kajian Pembangunan, Sosial dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43600, Bangi, Selangor, Malaysia

*Pengarang Koresponden: mukhtar.muda@mara.gov.my

Abstrak: Peranan pihak pengurusan dan persekitaran merupakan elemen yang penting dalam menyokong pelaksanaan sesuatu program pendidikan yang membentuk karakter pelajar. Signifikan kajian ini adalah kerana pembentukan karakter pelajar sering dilihat dari aspek dalam kelas sahaja tanpa menyetengahkan peranan pihak pengurusan serta persekitaran kolej. Kajian ini bertujuan untuk mengukur hubungan sokongan pihak pengurusan dan persekitaran kolej dalam pelaksanaan Program Mukmin Profesional (PMP) terhadap pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di Kolej Profesional MARA (KPM). Subjek kajian terdiri daripada 674 orang pelajar semester akhir di KPM seluruh Malaysia. Kajian ini menggunakan kaedah kuantitatif dengan menganalisis dapatan kajian menggunakan model perisian SmartPLS. Hasil kajian mengesahkan sokongan pihak pengurusan dan sokongan persekitaran bertindak sebagai peramal yang penting kepada pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar. Berdasarkan perspektif statistik, dapatan kajian ini telah mengesahkan hipotesis bahawa konstruk sokongan pihak pengurusan dan konstruk sokongan persekitaran mempunyai hubungan yang signifikan kepada pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di KPM. Hasil kajian ini akan menjadi kayu ukur dalam memperkasakan lagi peranan kedua-dua elemen tersebut serta mengenalpasti elemen-elemen utama yang menyumbang kepada pemerksaan karakter pelajar yang akan menjadi pelapis kepimpinan negara sejajar dengan Pindaan Undang-undang Perlembagaan Persekutuan yang menjadikan golongan belia memainkan peranan yang lebih besar dalam pembentukan kepimpinan negara bangsa.

Kata kunci: Program Mukmin Profesional, sokongan pengurusan, sokongan persekitaran, Kolej Profesional MARA, karakter kepimpinan insaniah

Abstract: The role of management and the environment is an important element in supporting the implementation of an educational program that shapes the character of students. The significance of this study is because the formation of student character is often seen from the classroom aspect alone without highlighting the role

of management and the college environment. This study aims to measure the relationship between the support of the management and the college environment in the implementation of the Professional Mukmin Program (PMP) on the formation of the '*Insaniah*' leadership character of students at the MARA Professional College (KPM). The subjects of the study consisted of 674 final semester students at KPM throughout Malaysia. This study uses a quantitative method by analyzing the research findings using the SmartPLS software model. The results of the study confirm that management support and environmental support act as important predictors for the formation of students' '*Insaniah*' leadership character. Based on a statistical perspective, the findings of this study have confirmed the hypothesis that the construct of management support and the construct of environmental support have a significant relationship to the formation of the soft leadership character of students at KPM. The results of this study will be a yardstick in further strengthening the role of these two elements as well as identifying the main elements that contribute to the empowerment of student character who will be the layers of national leadership in line with the Federal Constitution Amendment Law which makes the youth play a greater role great in the formation of the nation state.

Keywords: Professional Mukmin Program, management support, environmental support, MARA Professional College, *Insaniah* leadership character

---

Pendahuluan

Program untuk membangunkan karakter pelajar merupakan suatu perkara yang amat penting dalam sesuatu institusi pendidikan (Kristiawan et al. 2019). Hal ini kerana pembangunan karakter pelajar merupakan salah satu daripada intipati penting dalam pendidikan di samping kebijaksanaan (Sobri et al. 2018). Majlis Amanah Rakyat (MARA) di peringkat pengajian tinggi melalui Bahagian Pendidikan Tinggi MARA (BPT) telah melaksanakan Program Mukmin Profesional (PMP) di Kolej Profesional MARA (KPM) pada tahun 2016. Melahirkan generasi mukmin profesional dengan memberi penekanan kepada pembentukan karakter kepimpinan Islam pelajar merupakan salah satu daripada objektif pelaksanaan PMP (Bahagian Pendidikan Tinggi MARA 2016). Pelaksanaan PMP di KPM melalui pembudayaan nilai-nilai kepimpinan daripada 16 ayat-ayat Ulul Albab bermatlamatkan untuk melahirkan pelajar yang mempunyai karakter generasi mukmin profesional. Malah nilai kualiti kepimpinan *insaniah* Ulul Albab ini merangkumi nilai kualiti profesionalisme yang mengatur hubungan dengan manusia, serta nilai kualiti kerohanian yang menghubungkan seseorang itu dengan Allah SWT. Model kualiti kepimpinan *insaniah* (Wan Mukhtar et al. 2020) ini dibina atas prinsip-prinsip asas dalam Islam iaitu tauhid, ibadah dan akhlak (Abdul Kadir 2010; Khaerani 2014).

Pelaksanaan PMP memerlukan sokongan pihak pengurusan serta persekitaran yang kondusif untuk menjamin objektif-objektif yang digariskan tercapai. Pihak pengurusan berperanan besar kerana menguruskan sesuatu institusi (Masci et al. 2018). Pihak pengurusan berperanan memberi sokongan serta memastikan berfungsinya segala kemudahan-kemudahan yang disediakan dengan baik serta memberi perkhidmatan yang diperlukan dalam pelaksanaan sesuatu program di sesebuah institusi (Mazura et al. 2006). Pihak pengurusan terdiri daripada pengurusan tertinggi memainkan peranan yang utama dalam menyokong serta menjayakan segala program yang telah dirancang serta membentuk iklim serta persekitaran institusi (Sholikhah et al. 2018) dalam menyokong pembentukan karakter pelajar (Anis Salwa & Siti Noor 2018; Masci et al. 2018). Sokongan pihak pengurusan sesebuah institusi amat penting dalam menjayakan pelaksanaan sesuatu program serta membentuk iklim (Masci et al. 2018) dan persekitaran yang menyokong pembentukan

karakter pelajar (Mohd Radzi et al. 2016). Pihak pengurusan juga berperanan memastikan segala kemudahan-kemudahan yang disediakan berfungsi dengan baik serta memberi perkhidmatan yang diperlukan dalam pelaksanaan sesuatu program di sesebuah institusi (Mazura et al. 2006). Dalam konteks KPM, pihak pengurusan di KPM pula terdiri daripada pengurusan tertinggi yang terdiri daripada pengarah, timbalan pengarah hal ehwal akademik, timbalan pengarah hal ehwal pelajar dan timbalan pengarah khidmat pengurusan. Mereka dibantu oleh ahli mesyuarat pengurusan dalam melaksanakan keputusan-keputusan yang telah dibuat oleh pihak pengurusan tertinggi kolej (Azman et al. 2016; Imron et al. 2018). Oleh itu sokongan pihak pengurusan kolej amat penting (Mohd Radzi et al. 2016; Nik Mustafa et al. 2015) dalam memastikan pelaksanaan PMP ini mencapai objektif yang digariskan oleh pihak BPT (Bahagian Pendidikan Tinggi MARA 2016).

Pelaksanaan PMP juga memerlukan sokongan persekitaran untuk menjamin objektif-objektif yang digariskan tercapai. Menurut Fraser (1998), persekitaran pembelajaran ialah tempat di mana proses pembelajaran itu berlangsung. Ia mencakupi konteks psikologi, sosial, pedagogi, nilai serta fizikal sekolah, budaya dan suasana keseluruhan sekolah (Thapa et al. 2013). Oleh itu, persekitaran pembelajaran yang bersesuaian dengan keperluan program yang dilaksanakan juga akan meningkatkan hasil pembelajaran para pelajar (Aladejana & Aderibigbe 2007). Persekitaran pembelajaran yang mempunyai kemudahan fizikal yang lengkap dan selesa dan bersesuaian akan mempengaruhi suasana pembelajaran pelajar serta menggalakkan perkembangan minda dan juga memberi kesan yang positif kepada sikap pelajar. Dalam konteks institusi pendidikan, sokongan persekitaran merangkumi persekitaran institusi tersebut yang melingkungi para pelajar serta bilik kuliah yang menjadi persekitaran utama dalam proses pengajaran dan pembelajaran (Che Nidzam et al. 2010). Oleh itu, seorang pendidik perlu menguruskan bilik darjah dengan penuh terancang agar dapat mewujudkan persekitaran yang menyokong proses pembelajaran pelajar (Mohd Hasani & Mohamad Johdi 2009). Dalam konteks institusi pendidikan tinggi MARA terutamanya di KPM, persekitaran pembelajaran merangkumi persekitaran pembelajaran formal dalam bilik-bilik kuliah serta persekitaran pembelajaran tidak formal di luar bilik-bilik kuliah iaitu persekitaran kolej itu sendiri (Che Nidzam et al. 2016). Ia juga merangkumi iklim, budaya serta peraturan-peraturan yang membentuk persekitaran yang kondusif di KPM. Oleh itu, kajian ini akan melihat hubungan peranan sokongan pengurusan dan persekitaran kolej sebagai elemen terpenting dalam pelaksanaan PMP dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di KPM (Wan Mukhtar et al. 2021).

Kajian Literatur

Sorotan kajian-kajian lepas mendapati sokongan pihak pengurusan memainkan peranan yang utama untuk menjayakan segala program yang telah dirancang serta membentuk iklim dan persekitaran institusi (Sholikhah et al. 2018) serta menyokong pembentukan karakter pelajar (Arifuddin 2022). Misalnya, kajian lepas mendapati sokongan pihak pengurusan dari sudut galakan motivasi (Nik Safiah et al. 2015) dan sokongan fizikal mampu untuk meningkatkan pemindahan latihan di kalangan para pelatih yang mengikuti program (Hussain 2011). Malah pengurusan sesebuah institusi merupakan faktor terpenting yang membawa kepada kecemerlangan sesebuah institusi (Anis & Farahana 2018; Shen et al. 2020). Hal ini kerana pengurus mempunyai peranan yang amat penting untuk pembangunan komuniti sesebuah institusi pendidikan sama ada dari sudut dasar (Billah & Karim 2021) yang digariskan mahu pun amalan yang sedang dipraktikkan (Hallinger et al. 2014). Dalam konteks institusi pengajian tinggi pula, dapatan kajian rintis di sebuah institusi pengajian tinggi awam mendapati pihak pengurusan dan pengetua bertanggungjawab dalam pembangunan

pembelajaran di kolej kediaman (Lokman & Samsiha 2011) terutamanya dalam menyediakan program pembangunan sahsiah (Sahira et al. 2022) dan kepimpinan pelajar (Mazura et al. 2006; Wan Mukhtar et al. 2022). Hal ini disokong oleh dapatan kajian tinjauan oleh Noor Azmi et al. (2015) di sebuah pusat latihan ketenteraan di Malaysia mendapati sokongan pengurusan mempunyai hubungan yang signifikan dengan pemindahan latihan di kalangan para pelatih yang mengikuti program latihan tersebut (Noor Azmi et al. 2015).

Kajian-kajian lepas juga menunjukkan persekitaran pembelajaran mempunyai hubungan yang ketara dengan hasil pencapaian pembelajaran pelajar (Zuraidah et al. 2021). Misalnya kajian lepas menunjukkan bahawa institusi pendidikan yang mempunyai persekitaran yang baik seperti prasarana yang mencukupi dan para pendidik yang berkualiti akan mempengaruhi prestasi, serta pencapaian pelajar-pelajarnya (Mudassir Ibrahim et al. 2018). Malah, kajian mendapati budaya, serta iklim keagamaan dan persekitaran institusi turut memberi kesan kepada motivasi, serta sikap pelajar (Nik Safiah et al. 2015). Bahkan, kajian turut mendapati persekitaran memberi kesan terhadap pembentukan karakter pelajar (Eli et al. 2021; Norhisham & Azmil 2017) dari sudut kerohanian mereka (Ahmad Nasrul Hakim & Mohd Anuar 2009). Dapatan tersebut disokong dengan kajian Norhisham dan Azmil (2017) yang menunjukkan wujudnya hubungan yang signifikan antara persekitaran *Biah Solehah* dengan penghayatan sikap dan akhlak pelajar. Malah, kajian Irwan Fariza et al. (2018) menunjukkan hubungan yang signifikan sokongan persekitaran dan kemahiran insaniah pelajar berada pada tahap sederhana tinggi (Irwan Fariza et al. 2018). Kesimpulannya, kajian-kajian lepas mendapati sokongan pihak pengurusan terdiri daripada pengurusan tertinggi, serta persekitaran pembelajaran di institusi pengajian memainkan peranan yang utama dalam menyokong serta menjayakan segala program yang telah dirancang, serta membentuk iklim serta persekitaran institusi (Sholikhah et al. 2018) dalam menyokong pencapaian pelajar (Mohd Khairi & Norhadilah 2021), seterusnya menyokong pembentukan karakter pelajar (Anis Salwa & Siti Noor 2018) dalam kepimpinan insaniah (Wan Mukhtar et al. 2020).

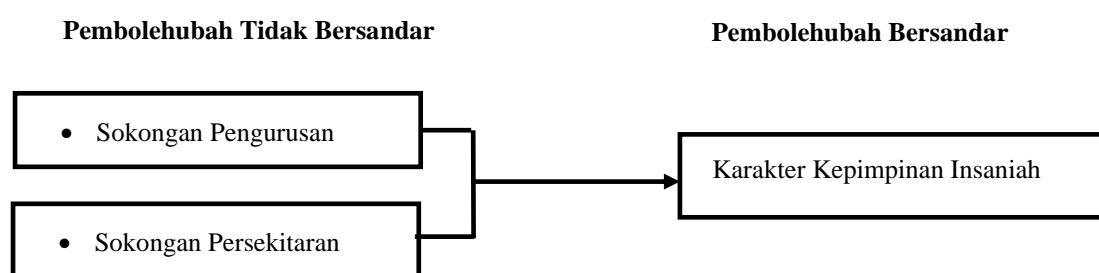
Kerangka Konseptual

Kajian ini menguji kerangka model kesan langsung hubungan peranan sokongan pengurusan kolej dan persekitarannya terhadap pelaksanaan PMP yang menyumbang kepada pembentukan karakter kepimpinan pelajar. Dapatan empirikal adalah konsisten dengan teori-teori yang menjadi asas dalam kajian ini (Van er Laan & Petersen 2008). Model konseptual kesan langsung (Rajah 3.1) berdasarkan Teori Penetapan Matlamat Locke dan Latham (1990), Teori Kesamaan Adams (1965) dan Teori Pelaziman Operan B.F. Skinner (1935). Teori Penetapan Matlamat Locke dan Latham (1990; 2002) digunakan dalam memastikan aktiviti pengajaran dan pembelajaran dilaksanakan dengan berkesan untuk mencapai objektif yang telah digariskan. Teori ini melihat hubungan langsung antara pemboleh ubah-pemboleh ubah dengan hasil perubahan tingkah laku seseorang pelajar berdasarkan objektif PMP (Locke 1968; Locke & Latham 1990; 2002). Matlamat, serta objektif yang jelas dalam pelaksanaan kandungan modul PMP oleh pihak pengurusan dan sokongan persekitaran akan membentuk karakter kepimpinan insaniah pelajar (Azman et al. 2016; Law et al. 2019; Noor Azmi et al. 2015).

Teori Kesamaan atau teori Keadilan oleh Adams (1963;1965) menyatakan bahawa seseorang itu mendapat motivasi apabila mereka diperlakukan dengan adil serta menerima balasan yang dianggap adil daripada usaha yang telah mereka lakukan apabila dibandingkan dengan orang lain yang menjadi rujukan mereka (Adams 1965; Al-Zawahreh & Al-Madi 2012). Oleh itu, PMP yang dilaksanakan dengan adil, teratur dan terancang serta melibatkan elemen-elemen utama seperti kesanggupan pihak pengurusan memberi sokongan yang sewajarnya, serta persekitaran yang kondusif akan mendorong kepada pembentukan karakter

keimpinan insaniah dalam diri mereka (Azman et al. 2016; Nur Ainiyah 2013). Teori Pelaziman Operan Skinner (1935) menyatakan bahawa tingkah laku boleh berlaku dan dibentuk oleh akibat, serta persekitaran (Skinner 1966). Teori ini amat sesuai untuk melihat hubungan persekitaran kepada perubahan atau tindakbalas tingkah laku pelajar yang menjadi salah satu pemboleh ubah dalam kerangka konseptual ini (Skinner 1935b). Penggunaan teori ini dalam pelaksanaan PMP di KPM menunjukkan bahawa elemen persekitaran yang disokong oleh pihak pengurusan akan mempengaruhi karakter pelajar (Che Nidzam et al. 2013). Bukti-bukti teoritikal dan empirikal di atas digunakan sebagai asas dalam pembinaan kerangka konseptual kajian ini (Rajah 1).

Rajah 1. Kerangka Konseptual

Objektif Kajian

Kajian ini tertumpu kepada dua objektif, iaitu:

- Mengenal pasti hubungan elemen sokongan pengurusan kolej dalam pelaksanaan Program Mukmin Profesional (PMP) dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di Kolej Profesional MARA (KPM).
- Mengenal pasti hubungan elemen sokongan persekitaran dalam pelaksanaan Program Mukmin Profesional (PMP) dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di Kolej Profesional MARA (KPM).

Hipotesis Kajian

Kajian ini akan menguji dua hipotesis di bawah:

H1. Sokongan pengurusan KPM mempunyai hubungan yang positif dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar.

H2. Sokongan persekitaran KPM mempunyai hubungan yang positif dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar.

Metodologi Kajian

Kajian ini dijalankan menggunakan kaedah kuantitatif. Prosedur utama pengumpulan data kajian ini ialah menggunakan kaedah kajian rentas (Lavrakas 2008; Noor Azmi et al. 2017). Persampelan pula menggunakan teknik persampelan purposif sebagaimana yang disokong oleh ramai penyelidik (Bougie & Sekaran 2020; Chua 2006). Hal ini kerana pengumpulan data hanya melibatkan pelajar-pelajar semester akhir berjumlah 674 orang sesi 1/2021 daripada jumlah 1560 pelajar (Bahagian Pendidikan Tinggi MARA, 2021) kerana mereka telah mengikuti ke semua modul PMP di KPM. Bilangan sampel tersebut telah melebihi jumlah minima iaitu sekurang-kurangnya 306 sampel (Krejcie & Morgan 1970) pembinaan soal selidik. Rajah 2 ialah kawasan

kajian yang melibatkan semua enam KPM di Malaysia. Ia merangkumi KPM Beranang, Selangor, KPM Ayer Molek, Melaka, KPM Bandar Melaka, KPM Indera Mahkota, Pahang, KPM Seri Iskandar Perak dan KPM Bandar Penawar, Johor. Hal ini kerana jumlah KPM di seluruh Malaysia ialah enam buah sahaja (Rajah 2).

Rajah 2. Lokasi kawasan kajian

Data-data diambil daripada para pelajar melalui dalam talian “online” dengan menggunakan “google form”. Sejumlah 856 pelajar sahaja telah menjawab soalselidik. Data-data yang dikumpulkan dilakukan proses penapisan dan pembersihan dari aspek ‘missing value’, ‘straight lining’ dan ‘outliers’. Data-data yang terkumpul juga telah disemak dari sudut kenormalan taburan data dengan menggunakan perisian SPSS 25. Oleh itu hanya 674 responden sahaja yang dianalisis selepas proses semakan dijalankan dengan menggunakan pakej perisian *Smart Partial Least Square (SmartPLS)* versi 3.2.8. Perisian ini digunakan untuk menganalisis pengesahan faktor, kesepadanan model, ujian model kesan langsung serta menguji hipotesis kajian (Chua 2009; Henseler et al. 2016). Analisis tahap kesahan dan kebolehpercayaan item-item setiap konstruk melibatkan sokongan pengurusan, sokongan persekitaran dan karakter kepimpinan insaniah. Kemudian ujian analisis dilakukan untuk menguji hipotesis kajian dengan menilai model struktural berdasarkan kepada nilai piawaian beta (β), statistik t (t) dan R Square (R^2). Nilai β ($t > 1.96$) menunjukkan nilai hubungan yang signifikan di

antara pemboleh ubah, manakala nilai R^2 yang diperolehi hasil daripada pengujian pula menunjukkan kekuatan sesebuah model perhubungan. Nilai R^2 akan menerangkan peratus pengaruh pemboleh ubah tidak bersandar terhadap pemboleh ubah bersandar. Nilai R^2 0.67 dikategorikan sebagai teguh, 0.33 sebagai sederhana dan 0.19 sebagai lemah (Chin 1998; Henseler 2010).

Dapatan Kajian

1. Profil Demografi

Profil sampel kajian dalam Jadual 1 menunjukkan ciri-ciri responden yang meliputi 36.5% lelaki dan 63.5% perempuan di mana majoritinya iaitu sebanyak 93.6% berumur 17-20 tahun. Majoriti responden berlatarbelakang persekolahan daripada Sekolah Menengah Kebangsaan (SMK) iaitu 68.5%. Responden yang menjawab soalselidik terdiri daripada pelajar semester akhir di KPM, 33.2% responden daripada KPM Bandar Penawar, 19.4% daripada KPM Beranang, 18.2% daripada KPM Indera Mahkota, 17.1% daripada KPM Seri Iskandar, 9.9% daripada KPM Ayer Molek. Namun, hanya 2.1% sahaja daripada KPM Bandar Melaka. Sejumlah 21.2 % responden daripada program Diploma Pengajian Perniagaan, 17.2% daripada Diploma Pengurusan Logistik, 16.3% daripada Diploma Perakaunan, Manakala responden daripada program Diploma Keusahawanan ialah 2.2%. Sejumlah 77.3% responden tinggal di asrama dan kamsis KPM.

Jadual 1. Profil demografi

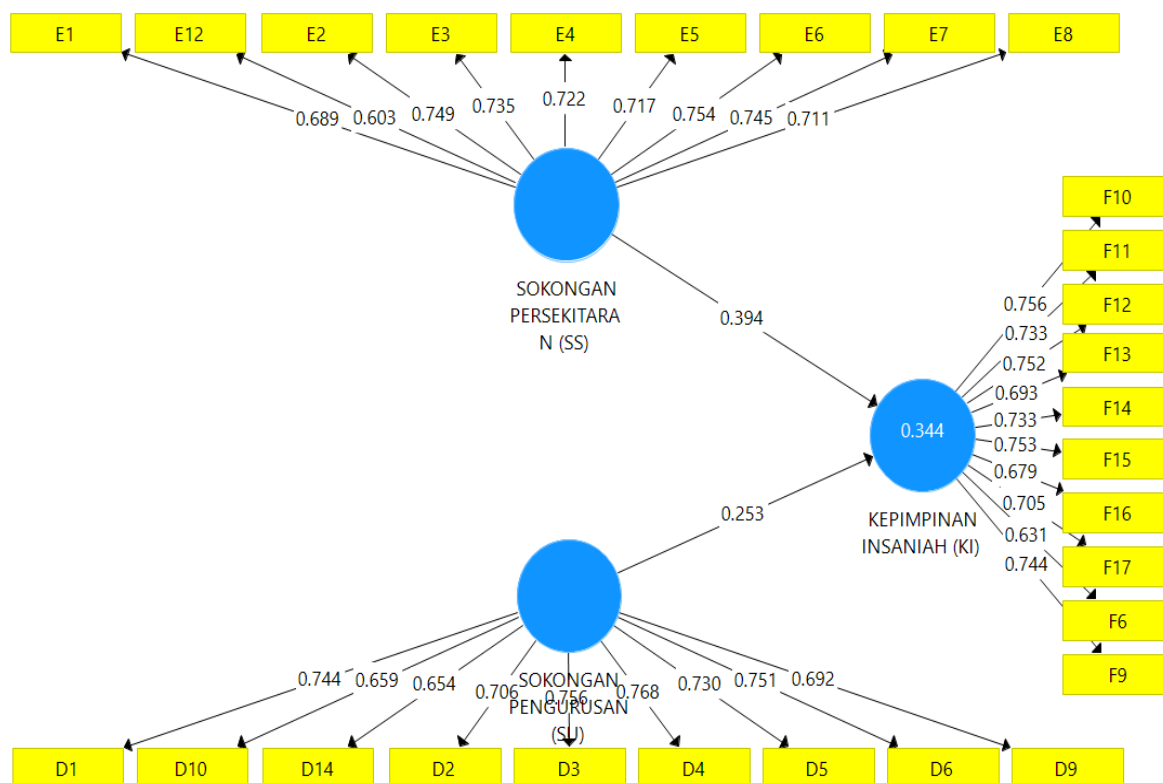
Profil Responden		Sub-Profil	Kekerapan (n=674)	Peratus (%)
Jantina	Lelaki		246	36.5
	Perempuan		428	63.5
Umur	17-20 tahun		631	93.6
	21-24 tahun		38	5.6
	25 tahun ke atas		5	0.7
Latar belakang	Sekolah Berasrama (SB)		31	4.6
Sekolah Menengah	Sekolah Berasrama Penuh (SBP)		108	16
	Sekolah Menengah Agama (SMA)		5	0.7
	Sekolah Menengah Jenis Kebangsaan (C) (SMJK)		1	0.1
	Sekolah Menengah Kebangsaan (SMK)		462	68.5
	Sekolah Menengah Kebangsaan Agama (SMKA)		53	7.9
	Sekolah Menengah Teknik (SMT)		8	1.2
	Sekolah Swasta (SS)		6	0.9
Institusi sekarang	KPM Ayer Molek, Melaka		67	9.9
	KPM Bandar Melaka, Melaka		14	12.0
	KPM Bandar Penawar, Johor		224	33.2
	KPM Beranang, Selangor		131	19.4
	KPM Indera Mahkota, Pahang		123	18.2
	KPM Seri Iskandar, Perak		115	17.1

Program yang diikuti	Diploma Komunikasi Bahasa Inggeris	88	13.1
	Diploma Rangkaian Komputer	21	3.1
	Diploma Pengurusan Logistik	116	17.2
	Diploma Perakaunan	110	16.3
	Diploma Pengajian Perniagaan	143	21.2
	Diploma Komputer Sains	54	8.0
	Diploma Keusahawanan	15	2.2
	Diploma Perniagaan Antarabangsa	38	5.6
	Diploma Produksi Media Digital Kreatif	45	6.7
	Diploma Teknologi Maklumat Perniagaan	44	6.5
Tempat tinggal	Asrama Kolej	521	77.3
	Rumah Ibumama/Penjaga	73	10.8
	Rumah Sewa	80	11.9

2. Analisis Kesahan Faktor

Rajah 3 ialah dapatan analisis pengesahan faktor model hubungan langsung dua pemboleh ubah tidak bersandar, iaitu sokongan pengurusan dan persekitaran terhadap pemboleh ubah bersandar iaitu pembentukan kepimpinan insaniah pelajar. Ia menunjukkan dapatan analisis pengesahan faktor bagi mendapatkan nilai-nilai kebolehpercayaan dan kesahan setiap indikator dan konstruk yang dikaji dalam sesebuah model.

Rajah 3. Analisis pengesahan faktor

Dapatan ujian kesahan konvergen ditunjukkan dalam Jadual 2. Dapatan ini menunjukkan bahawa tahap kesahan model pengukuran ini adalah memenuhi kriteria analisis penerokaan faktor yang ditetapkan. Nilai pemberat silang setiap item di dalam konstruk-onstruk kajian adalah di antara 0.603 – 0.768, di mana 18 item mencapai sekurang-kurangnya nilai *outer loading* 0.708, sebagaimana yang ditetapkan oleh Hair et.al (2017). Hanya 10 item di bawah nilai 0.708 iaitu antara 0.603 hingga 0.705. Ia dikekalkan kerana penyingkirannya tidak meningkatkan *Composite Reliability* (CR) dan *Average Variance Extracted* (AVE). Purata Varians Diekstrak (*Average Variance Extracted* (AVE)) untuk setiap konstruk ialah di antara 0.512 hingga 0.517, iaitu melebihi 0.5. Hal ini mengesahkan bahawa setiap konstruk kajian mampu menjelaskan purata perubahan varian dalam item-item yang dinilai (Fornell & Larcker 1981; Hair 2018; Henseler et al. 2009; 2016). Manakala dapatan ujian Fornell-Larcker menunjukkan bahawa nilai $\sqrt{AVE}$ secara diagonal adalah lebih besar daripada korelasi di antara konstruk yang lain. Ini membuktikan bahawa konstruk-onstruk ini telah mencapai piawaian kesahan diskriminan yang ditetapkan, iaitu nilai $\sqrt{AVE}$ sesuatu konstruk mestilah lebih besar daripada korelasi di antara konstruk lain (Fornell & Larcker 1981; Henseler et al. 2016).

Jadual 2. Keputusan Ujian Kesahan Konvergen

Konstruk	Jumlah Item	Pemberat Silang	AVE	Ujian Fornell-Lackel		
				KI	SU	SS
Karakter Kepimpinan Insaniah (KI)	10	0.631-0.756	0.517	0.719		
Sokongan Pengurusan (SU)	9	0.654-0.768	0.517	0.500	0.719	
Sokongan Persekitaran (SS)	9	0.603-0.754	0.512	0.552	0.628	0.715

Jadual 3 menunjukkan keputusan Ujian Heterotrait-Monotrait Ratio (HTMT) telah dijalankan sebagai ujian kesahan diskriminan setiap konstruk. Nilai bagi setiap konstruk adalah di antara 0.554 hingga 0.711. Ini menepati nilai yang ditetapkan iaitu mestilah tidak melebihi 0.85 (Hair 2018; Kline 2016).

Jadual 3. Dapatan ujian HTMT

Konstruk	KI	SU	SS
Kepimpinan Insaniah (KI)			
Sokongan Pengurusan (SU)	0.554		
Sokongan Persekitaran (SS)	0.617	0.711	

Jadual 4 menunjukkan keputusan pengujian nilai kebolehpercayaan komposit dan pekali alpha Cronbach bagi setiap konstruk. Dapatan mendapati nilai semua konstruk di antara 0.880-0.896. Ini membuktikan semua konstruk kajian ini mempunyai tahap kebolehpercayaan yang tinggi kerana nilai kebolehpercayaan komposit melebihi 0.708 (Bougie & Sekaran 2020; Hair et al. 2014; Henseler et al. 2009). Manakala, penilaian kekolinearitan (*Collinearity Assessment*) mendapati semua item tiada masalah kekolinearitan kerana kesemuanya mempunyai nilai kurang daripada 5.0 (Hair 2018).

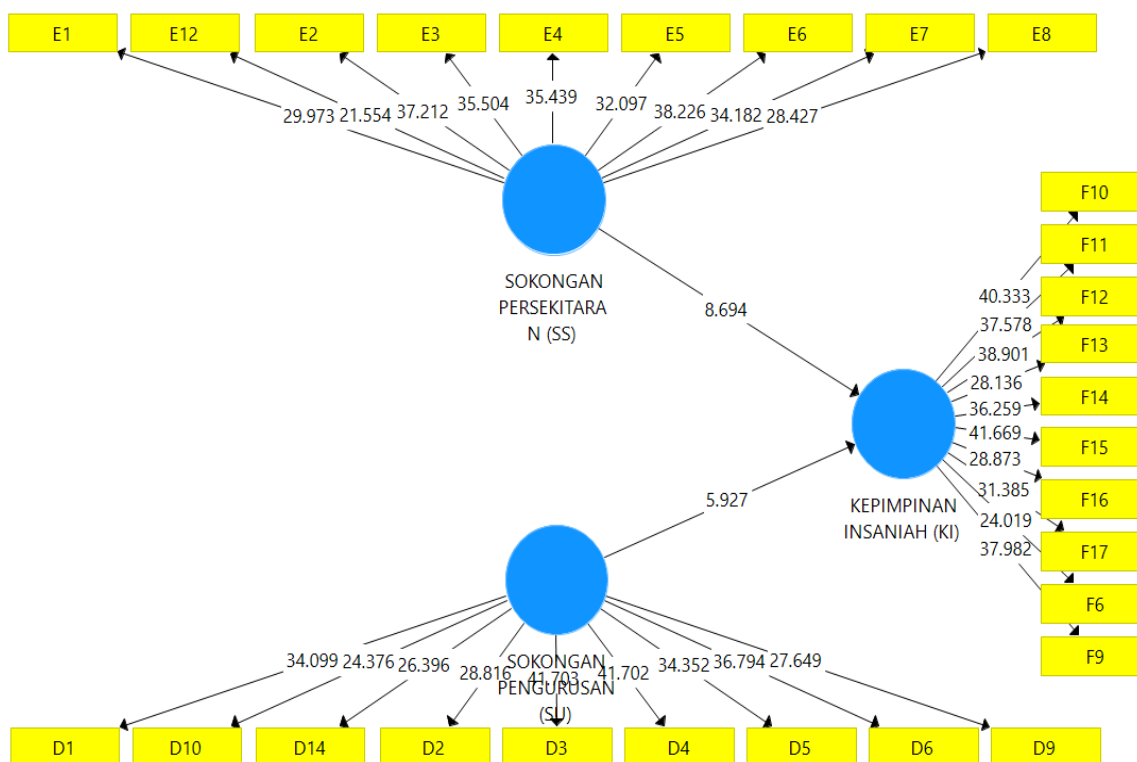
Jadual 4. Keputusan Ujian Kebolehpercayaan Item

Konstruk	Jumlah Item	Kebolehpercayaan Komposit	Nilai Alpha Cronbach
Kepimpinan Insaniah (KI)	10	0.914	0.896
Sokongan Pengurusan (SU)	9	0.906	0.883
Sokongan Persekitaran (SS)	9	0.904	0.880

3. Dapatan Pengujian Hipotesis

Rajah 4 menunjukkan analisis model struktural yang mewakili hubungan antara konstruk yang dihipotesiskan

Rajah 4. Analisis Model Struktural

Jadual 5 menunjukkan dapatan anggaran *Path Coefficient* dalam model struktural PLS yang diuji berdasarkan piawaian beta (β), statistik *t* dan nilai *p* (Hair et al. 2014; Jorg Henseler et al. 2009). Nilai β dan *t* dihasilkan melalui ujian statistik yang menggunakan kaedah *bootstrapping*. *Original sample (O)* menunjukkan nilai β , *T statistics* menunjukkan nilai *t*. Manakala tahap signifikan sesuatu hubungan dapat dilihat pada nilai *t* iaitu $*t > 1.96$ ($p < 0.05$); $**t > 2.58$ ($p < 0.01$); $***t > 3.29$ ($p < 0.001$) (Hair et al. 2014; Henseler et al. 2009). Keputusan analisis mengesahkan bahawa pemboleh ubah sokongan pengurusan (SU) dan sokongan persekitaran (SS) mempunyai pengaruh signifikan yang kuat kerana kedua-duanya melebihi nilai $***t > 3.29$ ($p < 0.001$) terhadap pemboleh ubah kepimpinan insaniah (KI). Manakala pemboleh ubah sokongan persekitaran (SS) mempunyai hubungan yang paling kuat iaitu 8.694 manakala nilai sokongan pengurusan ialah 5.927.

Jadual 5. Dapatan pengujian signifikan

Hubungan	Sampel Original (O)	Sampel Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	Nilai <i>t</i>	Nilai <i>P</i>
SU -> KI	0.253	0.254	0.043	5.927	0.000
SS -> KI	0.394	0.396	0.045	8.694	0.000

Nota:

KI: Kepimpinan Insaniah

SU: Sokongan Pengurusan

SS: Sokongan Persekitaran

Jadual 6 menunjukkan nilai R^2 bagi model yang dibentuk ini. Nilai R^2 konstruk Kepimpinan Insaniah 0.344. Nilai ini dikategorikan sebagai sederhana, sebagaimana menurut Chin (1998) $R^2 = 0.67$ dikategorikan sebagai teguh, 0.33 sebagai sederhana dan 0.19 sebagai lemah. Hasil pengujian model ini memberi penafsiran bahawa sebanyak 34.4% memberi kesan ke atas konstruk Kepimpinan Insaniah iaitu pada tahap sederhana.

Jadual 6. Nilai Ketepatan Jangkaan Model R^2 (*Coefficient of Determination*)

Hubungan	R Square	Tahap
Kepimpinan Insaniah (KI)	0.344	Sederhana

4. Dapatan Pengujian Model Kesan Langsung

Jadual 7 menunjukkan ringkasan daripada pengujian hipotesis bagi model kesan langsung berdasarkan sampel kajian sebenar. Ia menunjukkan sokongan pengurusan KPM dan persekitaran mempunyai hubungan yang positif dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar.

Jadual 7. Ringkasan Dapatan Pengujian Hipotesis bagi Model Kesan Langsung

No	Hipotesis	Dapatan
H1	Sokongan pengurusan KPM mempunyai hubungan yang positif dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar.	Signifikan
H2	Sokongan persekitaran mempunyai hubungan yang positif dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar.	Signifikan

Perbincangan dan Implikasi

Dapatan kajian ini menjawab dua objektif utama, iaitu terdapat hubungan langsung di antara dua konstruk utama pelaksanaan PMP dengan karakter kepimpinan insaniah pelajar. Kajian ini mendapati elemen sokongan pengurusan kolej dalam pelaksanaan PMP mempunyai hubungan dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di KPM. Kajian juga mendapati elemen persekitaran kolej dalam pelaksanaan PMP mempunyai hubungan dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di KPM. Oleh itu, kajian ini telah menguji model kesan langsung berdasarkan sampel keseluruhan pelajar-pelajar semester akhir di KPM seluruh Malaysia. Secara keseluruhannya, dapatan pengujian model kesan langsung mengesahkan bahawa elemen sokongan pengurusan dan sokongan persekitaran di KPM berupaya bertindak sebagai pemboleh ubah peramal yang penting kepada pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar. Dapatan kajian ini turut mengesahkan dua hipotesis, iaitu sokongan pengurusan dan persekitaran mempunyai hubungan yang signifikan dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di KPM.

Hasil kajian ini bertepatan dengan dapatan kajian lepas yang menunjukkan peranan sokongan pengurusan dalam pelaksanaan program PMP yang memberi kesan kepada pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar. Hal ini kerana pengurusan tertinggi memainkan peranan yang utama dalam menyokong serta menjayakan segala program yang telah dirancang serta membentuk iklim, serta persekitaran institusi (Sahira et al. 2022) dalam menyokong pembentukan karakter dan sahsiah pelajar (Anis Salwa & Siti Noor 2018; Arifuddin 2022; Masci et al. 2018) Pengurusan sekolah juga merupakan antara faktor yang penting yang membawa kepada kecemerlangan sesebuah sekolah (Anis & Farahana 2018; Imron et al. 2018) kerana pihak pengurusan akan membuat perancangan bagi menjayakan visi dan misi (Billah & Karim 2021) sesebuah institusi (Sholikhah et al. 2018), serta membawa kepada kecemerlangan sesebuah institusi (Anis & Farahana 2018; Shen et al. 2020).

Dapatan kajian juga menunjukkan peranan sokongan persekitaran dalam pelaksanaan PMP untuk membentuk karakter kepimpinan pelajar. Hasil kajian ini bertepatan dengan kajian lepas (Andin et al. 2019; Irwan Fariza et al. 2018). Persekitaran yang kondusif seperti prasarana yang lengkap akan melancarkan pelaksanaan sesuatu program Pendidikan (Thapa et al. 2013). Persekitaran, serta budaya yang baik juga akan meningkatkan motivasi pelajar, seterusnya membentuk sahsiah pelajar (Eli et al. 2021; Irwan Fariza et al. 2018; Norhisham & Azmil 2017; Raihan et al. 2018) dan pencapaian pembelajaran pelajar (Mohd Khairi & Norhadilah 2021; Zuraidah et al. 2021).

Hasil kajian ini boleh dijadikan sebagai panduan kepada pihak pengurusan Bahagian Pendidikan Tinggi MARA (BPT) serta pengurusan Kolej Profesional MARA (KPM) untuk melakukan penambahbaikan dalam pelaksanaan PMP di KPM. Pihak pengurusan Bahagian Pendidikan Tinggi MARA (BPT) perlu melakukan pemantauan serta penilaian terhadap pihak pengurusan untuk memastikan segala visi dan objektif pelaksanaan PMP tercapai (Wan Mukhtar et al. 2020). Pemantauan untuk memastikan persekitaran yang kondusif amat penting bagi memastikan objektif untuk melahirkan pelajar muslim profesional tercapai. Langkah ini perlu untuk memperkukuhkan peranan pihak pengurusan dalam menyokong semua aktiviti PMP dalam, mahu pun di luar kelas dalam pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar (Wan Mukhtar et al. 2022).

Kesimpulan

Kajian ini telah menguji kerangka model kesan langsung seterusnya mengesahkan bahawa sokongan pengurusan dan sokongan persekitaran mempunyai hubungan yang positif dalam pelaksanaan PMP di KPM dalam menyumbang kepada pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar. Kajian ini juga telah

membuktikan model pelaksanaan program pendidikan iaitu PMP yang mengandungi nilai-nilai kepimpinan telah memberi kesan kepada pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar. Dapatan kajian telah mengesahkan kedua-dua hipotesis iaitu sokongan pengurusan dan sokongan persekitaran mempunyai hubungan yang signifikan dengan pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di KPM. Oleh itu, penilaian serta penambahbaikan pelaksanaan PMP perlu diteruskan untuk memperkasakan lagi isi kandungan modul PMP, serta memperkukuhkan peranan pengurusan KPM, serta menambahbaik persekitaran KPM untuk memastikan objektif pelaksanaan PMP tercapai, seterusnya menjadi penanda aras kepada institusi-institusi pendidikan yang lain dalam usaha membina karakter kepimpinan insaniah pelajar yang akan menjadi pelapis kepimpinan negara sejajar dengan Pindaan Undang-undang Perlembagaan Persekutuan dalam pelaksanaan Undi18 yang menjadikan golongan belia memainkan peranan yang lebih besar dalam pembentukan kepimpinan negara bangsa.

Penghargaan: Terima kasih kepada Majlis Amanah Rakyat (MARA) yang menyumbang kepada penerbitan artikel ini.

Persetujuan Termaklum: Persetujuan diperoleh daripada semua subjek yang terlibat dalam kajian ini.

Konflik Kepentingan: Pengkaji tiada konflik kepentingan dalam kajian ini.

Rujukan

- Abdul Kadir. (2010). Kepimpinan ulul albab. *Shatutut Tarbiyah*, 16(2), 1–19.
- Ahmad Nasrul Hakim, M., & Mohd Anuar, A. R. (2009). Kesan persekitaran UTM terhadap pembangunan rohani pelajar Pendidikan Teknik dan Kejuruteraan (PTK). *unpublished*.
- Andin, C., Ambotang, A. S., Kamin, Y., & Hamzah, R. (2019). Transformasi persekitaran sekolah melalui permuafakatan sekolah dan komuniti luar bandar. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 15(2), 84-101. <https://doi.org/10.17576/geo-2019-1502-07>
- Anis Salwa, A., & Siti Noor, I. (2018). Interaksi kepimpinan perkongsian dan kepimpinan sahah guru besar terhadap motivasi dan tekanan kerja guru. *Jurnal Kepimpinan Pendidikan*, 5(Ap1), 16–32. <https://doi.org/10.1016/j.tca.2018.07.022>
- Anis, Z., & Farahana, Z. (2018). Kejayaan menengah kejuruan negeri 27 Jakarta: Guru, pelajar atau pengurusan sekolah sebagai faktor kejayaan? *FamilyEdu: Jurnal Pendidikan Kesejahteraan Keluarga*, 4(1), 44–55.
- Arifuddin, U. (2022). Character education of TNI in the frame of modernization. *Zulfaqar Int. J. Def. Mgt. Soc. Sci. Hum*, 5(1), 1–7.
- Arvanitis, A., & Hantzi, A. (2016). Equity theory ratios as causal schemas. *Frontiers in Psychology*, 7(AUG). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01257>
- Azman, I., Noor Azmi, M. Z., & Nursaadatun Nisak, A. (2016). Program pembangunan kepimpinan meningkatkan pemindahan latihan dalam tentera darat Malaysia: Kajian empirikal. *Jurnal Pengurusan*, 46, 1–19.
- Barclay, D., Thompson, R., & Higgins, C. (1995). The partial least squares (PLS) approach to causal modeling: personal computer adoption and use an illustration. *Technology Studies*, 2(2), 285–309. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>

- Berkowitz, L. (1976). *Equity theory toward a general theory of social interaction*. Academic Press.
- Billah, M. M., & Karim, M. R. (2021). A study on moral education planning program in Bangladesh: Based on total quality management. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 25(1), 9–23. <https://doi.org/10.9734/ajess/2021/v25i130589>
- Bougie, R., & Sekaran, U. (2020). *Research methods for business: A skill-building approach*. John Wiley & Sons, Inc.
- Brooks, B. D., & Goble, F. G. (1997). *The case for character education: The role of the school in teaching values and virtue*. Studio 4 Productions.
- Che Nidzam, C. A., Noraini, M. N., Mazlini, A., Marzita, P., & Mohd Hairy, I. (2013). Pengaruh persekitaran fizikal bilik darjah terhadap tahap keselesaan pengajaran dan pembelajaran. *Jurnal Pendidikan Bitara UPSI*, 6(January).
- Che Nidzam, C. A., Saidatul Ainoor, S., & Asmayati, Y. (2016). Kesesuaian persekitaran pembelajaran, interaksi guru-pelajar, komitmen belajar dan keselesaan pembelajaran dalam kalangan pelajar biologi. *Jurnal Pendidikan Sains & Matematik Malaysia*, 6(1), 101–120.
- Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach for structural equation modeling, dalam George A. Marchoulides, (peny). In. *Modern Methods for Business Research*. Lawrence Erlbaum Associates. pp. 307–341.
- Chua, Y. P. (2006). *Asas statistik penyelidikan*. Mc-Graw Hill (Malaysia).
- Chua, Y. P. (2009). *Statistik penyelidikan lanjutan I: Ujian univariat dan multivariat. Buku 4 Buku 4*. McGraw-Hill (Malaysia).
- Eli, K., Ahmad, S., & Triyani. (2021). The integration of Islamic education value in strengthening higher education students' peace-loving character. *Al-Izzah: Jurnal Hasil-Hasil Penelitian*, 16(2), 134. <https://doi.org/10.31332/ai.v0i0.3274>
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.
- Hair, J. F. (2018). *Advanced issues in partial least squares structural equation modeling*. SAGE.
- Hair, J. F., Hult, G. T., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2014). A primer on partial least squares structural equation modeling. (PLS-SEM). In. *SAGE Publications*. Sage Publications. <https://doi.org/10.1080/1743727x.2015.1005806>
- Hallinger, P., Lee, M., & Ko, J. (2014). Exploring the impact of school principals on teacher professional communities in Hong Kong. *Leadership and Policy in Schools*, 13(3), 229–259. <https://doi.org/10.1080/15700763.2014.901396>
- Henseler, J. (2010). On the convergence of the partial least squares path modeling algorithm. *Computational Statistics*, 25(1), 107–120.
- Henseler, Jorg, Hubona, G., & Ray, P. A. (2016). Using pls path modeling in new technology research: updated guidelines. *Industrial Management & Data Systems*, 116(1), 2–20. <https://doi.org/10.1108/IMDS-09-2015-0382>
- Henseler, Jorg, Ringle, C. M., & Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial least squares path modeling in international marketing. *Advances in International Marketing*, 20, 277–319.
- Hilda, A. (2014). Pendidikan karakter dalam perspektif pendidikan Islam. *Jurnal Pendidikan Universitas Garut*, 8(1), 1–26.
- Huseman, R. C., Hatfield, J. D., & Miles, E. W. (2011). A new perspective on equity theory: The equity

- sensitivity construct. *Academy of Management Review*, 12(2), 222–234. <https://doi.org/10.5465/amr.1987.4307799>
- Hussain, R. M. (2011). An empirical study of the relationship between motivation to transfer and transfer of training. *Far East Journal of Psychology and Business*, 5(1), 47–56.
- Imron, A., Juharyanto, Mustiningsih, & Ahmad Taufiq. (2018). Islamic crash course as a leadership strategy of school principals in strengthening school organizational culture. *SAGE Open*, 1–10. <https://doi.org/10.1177/2158244018799849>
- Irwan Fariza, S., Mohd Mahzan, A., & Abdul Razaq, A. (2018). Sokongan persekitaran sosial di pelbagai jenis sekolah menengah dalam meningkatkan kemahiran insaniah pelajar. *Jurnal Pendidikan Malaysia*, 1(SI), 67–76.
- Khaerani, F. R. I. (2014). Pemimpin berkarakter ulul albab. *Jurnal Kepemimpinan Pendidikan Islam Multi Kultural*, 1(1), 113–121.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Kristiawan, M., Maryanti, N., & Fitria, H. (2019). Membangun karakter peserta didik melalui Green School di SMK Negeri 2 Muara Enim. *Jurnal Manajemen, Kepemimpinan, dan Supervisi Pendidikan*, 4(2). <https://doi.org/10.31851/jmksp.v4i2.2912>
- Lavrakas, P. J. (2008). *Encyclopedia of survey research methods*. SAGE Publications. <http://www.credoreference.com/book/sagesurveyr>
- Law, K. M. ., Geng, S., & Li, T. (2019). Student enrollment, motivation and learning performance in a blended learning environment: The mediating effects of social, teaching, and cognitive presence. *Computers and Education*, 136(February), 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.02.021>
- Lokman, M. T., & Samsiha, M. N. (2011). *Penilaian terhadap peranan pihak pengurusan kolej kediaman dalam mempertingkatkan pembangunan pembelajaran pelajar: Tinjauan di lima buah kolej kediaman di Universiti Teknologi Malaysia*. <http://eprints.Utm.My/Id/eprint/12045/>.
- Luther King, M., Carson, C., Luker, R. E., Russell, P. A., & Harlan, L. R. (1992). *The papers of martin luther king, jr. volume 1*.
- Masci, C., De Witte, K., & Agasisti, T. (2018). The influence of school size, principal characteristics and school management practices on educational performance: an efficiency analysis of Italian students attending middle schools. *Socio-Economic Planning Sciences*, 61, 52–69. <https://doi.org/10.1016/j.seps.2016.09.009>
- Mazura, A., Fairus, M. D., & Syed Yusainee, S. Yahya. (2006). Memperkasakan modal insan : Peranan dan cabaran kolej kediaman di Universiti Teknologi MARA, Shah Alam. *Persidangan Kebangsaan Pembangunan Pelajar. Hotel Grand Season, Kuala Lumpur, 8 – 9 Ogos 2006.*, 1–7.
- Miller, L. E., & Weiss, R. M. (2015). Setting goals in different roles: Applying key results from the goal-setting literature. *Organization Management Journal*, 12(1), 14–22. <https://doi.org/10.1080/15416518.2014.969367>
- Mohd Khairi, A. J., & Norhadilah, A. H. (2021). Hubungan kebolehcapaian persekitaran fizikal kampus terhadap prestasi mahasiswa orang kelainan upaya di Universiti Tun Hussein Onn Malaysia. *Research in Management of Technology and Business*, 2(1).
- Mohd Radzi, T., Zuraidah, A., & Muhammad Faizal, A. G. (2016). Kepimpinan ulul albab: Kajian awal di

- Maktab Rendah Sains MARA. *Jurnal Kepimpinan Pendidikan*, 3(2), 60–79. <http://e-journal.um.edu.my/publish/JuPiDi/>
- Mudassir Ibrahim, U., Norsuhaily, A. B., & Ado, A. B. (2018). Influence of school environment on academic performance of secondary school student in Kuala Terengganu, Malaysia. *The American Journal of Innovative Research and Applied Sciences*, 1(6), 203–209. <https://doi.org/10.6007/ijarbss/v7-i8/3230>
- Muhammad Walid. (2011). Model pendidikan karakter di Perguruan Tinggi Agama Islam (Studi tentang pendidikan karakter berbasis Ulul Albab di Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Malang). *Jurnal el-Qudwah*, 1(5).
- Narvaez, D., & Lapsley, D. K. (2008). Teaching moral character: Two alternatives for teacher education. *The Teacher Educator*, 43(2), 156–172. <https://doi.org/10.1080/08878730701838983>
- Nik Mustafa, M. A., Mohd Radzi, T., Hazlina, J., Wan Aida Rohana, M. S., & Mohd Nawawi, O. (2015). Principals' instructional leadership and teachers' commitment in three MARA Junior Science Colleges (MJSC) in Pahang, Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191(2010), 1848–1853. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.512>
- Nik Safiah, N. A., Selamah, M., Abdullah, A. G., Norazlina, A. W., Mohd Shahril, A. R., Ahmad Bashir, A., & Nor Hanim, E. (2015). Kepentingan elemen kerohanian dalam pelaksanaan aktiviti di MRSM Ulul Albab: Kajian kes di mrsn gemencheh, negeri sembilan. In. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship* 1(2). http://www.myjurnal.my/filebank/published_article/68728/9.pdf
- Noor Azmi, M. Z., Ahmad Azan, R., Daud, M. S., & Zahimi, Z. A. (2017). Development of military leadership model based on al-Quran and sunnah. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 2017, 7(8), 514–521. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v7-i8/3258>
- Noor Azmi, M. Z., Azman, I., Ahmad Azan, R., & Nursaadatun Nisak, A. (2015). Program pembangunan pengurusan dan impaknya terhadap pemindahan latihan : Kes tentera darat Malaysia. *Malaysian Journal of Society and Space*, 10(10), 14–26.
- Noor Azmi, M. Z., Bashawir, A. G., Azman, I., Safar, Y., Subhan, M., & M. Hasanur, J. (2016). The mediating effects of training motivation on assignment methods and transfer of training: The Malaysian context. *International Business Management*, 10(4), 329–333.
- Norhisham, M., & Azmil, H. (2017). Pelaksanaan biah solehah dan kesan terhadap penghayatan akhlak pelajar di SMKA. *Technical & Social Science*, 8(1), 25–43.
- Nur Ainiyah. (2013). Pembentukan karakter melalui pendidikan agama Islam. *Jurnal Al-Ulum*, 13(1), 25–38. <https://doi.org/1412-0534>
- Raihan, M. A., Kamarul Shukri, M. T., & Norfazila, G. (2018). *Pengaruh kepimpinan, kurikulum, dan iklim dini terhadap prestasi sekolah rendah di daerah Pekan. October*.
- Shen, J., Wu, H., Reeves, P., Zheng, Y., & Ryan, L. (2020). The association between teacher leadership and student achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 31(October 2019), 100357. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100357>
- Sholikhah, Z., Wang, X., & Li, W. (2018). The role of spiritual leadership in fostering discretionary behaviors: the mediating effect of organization based self esteem and workplace spirituality. *International Journal of Law and Management*, 61(1), 232–249.
- Skinner, B. F. (1935). Two types of conditioned reflex and a pseudo type. *The Journal of General Psychology*, 12(1), 66–77. <https://doi.org/10.1080/00221309.1935.9920088>
- Sobri, K. M., Hanum, F., Zulnaidi, H., Ahmad, A. R., & Alfitri. (2018). A comparative study of school

- environment for students' skills development in Malaysia and Indonesia. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 2–7. <https://doi.org/10.1016/j.kjss.2017.10.002>
- Tenenhaus, M., Vinzi, V. E., Chatelin, Y. M., & Lauro, C. (2005). PLS path modeling. *Computational Statistics and Data Analysis*, 48(1), 159–205. <https://doi.org/10.1016/j.csda.2004.03.005>
- Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., & Higgins-D'Alessandro, A. (2013). A review of school climate research. In. *Review of Educational Research* 83(3). <https://doi.org/10.3102/0034654313483907>
- Van der Laan, M. J., & Petersen, M. L. (2008). Direct effect models. *The International Journal of Biostatistics*, 4(1), 23. <https://doi.org/10.2202/1557-4679.1064>
- Wan Mukhtar, W. M., Noor Azmi, M. Z., Mohd Sayuti, A. G., Amnah Saayah, I., & Rosmiza, M. Z. (2022). Peranan pensyarah dan kandungan Modul Program Mukmin Profesional (PMP) terhadap pembentukan karakter kepimpinan insaniah pelajar di Kolej Profesional MARA (KPM). *Lifeways International Journals of Society, Development and Environment in the Developing World*, 6(2), 40–58.
- Wan Mukhtar, W. M., Noor Azmi, M. Z., Sayuti, A. G., & Amnah Saayah, I. (2020). Nilai kepimpinan insaniah dalam Program Mukmin Profesional. *Proceeding – Malaysia International Convention on Education Research & Management (MICER)*, 14–16.
- Wan Mukhtar, W. M., Noor Azmi, M. Z., Sayuti, A. G., & Amnah Saayah, I. (2021). The role of Professional Mukmin Program modules and lecturers on the formation of students' leadership character in MARA Professional College. *ISPEC 7th International Conference on Social Science & Humanities*, 7, 1023–1033.
- Zuraidah, Y., Juliana, M. O., & Mustafa, C. D. (2021). Persekitaran sekolah berkesan dan sekolah kurang berkesan di Malaysia. *Global Journal of Educational Research and Management*, 1(1). 42-57.